

**Nodibinājuma „Latvijas Dabas fonds” būtiski iebildumi, komentāri un papildinājumi par vides politikas pamatnostādņem 2009. – 2015.gadam
[sagatavoti 5.11.2008]**

Kopumā novērtējot, ieteicams saīsināt aprakstošo daļu, izvirzīt prioritātes un galvenos mērķus, koncentrēties uz to pamatojumu un darbībām, kas veicamas to sasniegšanai. Pašreizējā redakcijā aprakstītās problēmas neatspoguļojas izvirzītajos politikas mērķos un rīcības virzienos.

IV DABA

4.1. SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

Papildinājums: Situācijas raksturošanai būtu korekti norādīt, ka praktiski nekas nav darīts ekosistēmu līmeņa un ainavas līmeņa bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas pasākumiem, t.sk. nodrošināt to, ka šobrīd parastās sugas arī turpmāk saglabājas kā parastās sugas nevis ar laiku papildina aizsargājamo sugu sarakstu. Tam ir saistība ar ES Gēteborgas samita 2010 mērķi (kas šajā nodaļā nav pat pieminēts), kurā ES valstu vadītāji apņēmas līdz 2010. gadam panākt bioloģiskās daudzveidības samazināšanās apturēšanu Eiropas Savienībā. Un to nevar izdarīt tikai ar aizsargājamo teritoriju palīdzību. Lauku attīstības programma, kas būtu viens no instrumentiem šī mērķa sasniegšanai, drīzāk darbojas pretēji šim mērķim. Nav arī citu mehānismu. Ir starptautiski atzīts, ka ainavas līmeņa bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas pasākumi, papildus aizsargājamo teritoriju tīkliem, ir īpaši nozīmīgi klimata pārmaiņu un to ietekmes uz bioloģisko daudzveidību mazināšanā.

Esošā redakcija:

Pievienojoties ES, Latvijā tika veikta ES nozīmes sugu un biotopu inventarizācija.

Iebildums: Apgalvojums nav korekts. Šeit acīmredzot domāts EMERALD projekts, tomēr jāatceras, ka projekta mērķis nebija sugu un biotopu inventarizācija VISĀ LATVIJĀ. Mērķis bija inventarizācija esošajās ĪADT, kā arī jaunu teritoriju atrašana un ieteikšana tām sugām un tiem biotopiem, kas esošajā ĪADT sistēmā pārstāvēti nepietiekami. Tādējādi lielākā daļa (>80%) Latvijas teritorijas NAV INVENTARIZĒTA. Turklāt inventarizētas tika Biotopu direktīvas II pielikuma, bet ne pārējo (piem. IV) pielikumu sugas, tādēļ inventarizācija neietvēra arī visas ES nozīmes sugas.

Esošā redakcija: Īpaši apdraudētām un izzūdošām sugām *ex situ* metodes bieži vien ir vienīgās, kas var tās glābt.

Papildinājums: Norādīt, ka *ex situ* aizsardzība šobrīd nav aktuāla Latvijas dabiskās faunas vai floras sugām, jo visām Latvijā sastopamajām globāli apdraudētajām sugām to areālā pastāv pietiekami lielas populācijas, lai būtu iespējams tām nodrošināt *in situ* aizsardzību. *Ex situ* aizsardzības metodi var izmantot Latvijai piedaloties starptautiskās globāli kritiski apdraudēto sugu saglabāšanas programmās.

Esošā redakcija: Gadsimtu gaitā Latvijas zemnieki ir izaudzējuši vairākas vietējiem apstākļiem labi piemērotas kultūraugu un mājdzīvnieku šķirnes. Šādam ģenētiskajam materiālam varētu būt liela nozīme nākotnē, veidojot jaunas saimnieciski nozīmīgas šķirnes.

Papildinājums: Daudz svarīgāk par šiem lauksaimnieciskajiem aspektiem būtu norādīt, ka augsta ģenētiskā daudzveidība savvaļas sugu populācijās paaugstina to pielāgošanās spējas un tādejādi nodrošina to labāku izturību pret nelabvēlīgām pārmaiņām apkārtējā vidē, t.sk. klimata pārmaiņām.

Esošā redakcija: 4.1. attēls. *Natura 2000* teritoriju īpatsvars ES valstīs.

Papildinājums: Ieteicams šajā grafikā ievietot informāciju par visām ES valstīm, tas sniegs pilnīgāku priekšstatu par situāciju.

Esošā redakcija: Nevalstisko vides organizāciju un pašvaldību iesaistīšanās ĪADT apsaimniekošanā ir neliela, galvenokārt projektu ietvaros.

Iebildums: Nepiekrītam šim apgalvojumam – lielākā daļa biotopu atjaunošanas pasākumu, liela daļa dabas aizsardzības plānu izstrādes, biotopu atjaunošana un apsaimniekošana u.c. veikti tieši ar NVO rokām projektu ietvaros, tāpat jāmin arī tos NVO kas veic atsevišķu ĪADT ikdienas apsaimniekošanu.

Esošā redakcija: 4.2. attēls parāda piešķirto finansējumu pa gadiem, norādot summas finansējuma apstiprināšanas gadā.

Iebildums: Ne visas apzīmējumos attēlotās krāsas ir redzamas grafikā. Ja zilganais stabiņš 2004, 2005 un 2006. gadā ir ES Lauku attīstības programmas līdzekļi, tad lūdzam paskaidrojums tam, kura pasākuma līdzekļi te ieskaitīti. Ja visa Agrovides pasākuma līdzekļi, tad jāiebilst, ka tikai 1 šī pasākuma apakšpasākums „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos” ir vērsts uz dabas aizsardzības mērķu sasniegšanu. Pārējie ir vides pasākumi.

Esošā redakcija: Ar ES Lauku attīstības plāna maksājumiem tika atbalstīta videi draudzīga saimniekošana lauksaimniecības zemēs *Natura 2000* teritorijās un bioloģiski vērtīgajos zālajos (27651 ha).

Papildinājums: Nepieciešams uzsvērt, ka Lauku attīstības plānā ir tikai viens, turklāt nespecifisks (jo vienāds visiem pļavu biotopiem neatkarīgi no to un tajās satopamo sugu ekoloģiskajām prasībām) uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu tieši vērsts pasākums, kurš darbojas uz mazāk kā 1% valsts teritorijas. Pārējo pasākumu, kuru pamatojumos cita starpā pieminēta arī bioloģiskā daudzveidība (t.sk. arī N2000 maksājums), devums bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā ir apšaubāms.

Esošā redakcija: Tiek izstrādāti ĪADT dabas aizsardzības plāni un sugu aizsardzības plāni, uzsākta *Natura 2000* Monitoringa programmas ieviešana.

Iebildums: Informācija par ĪADT dabas aizsardzības plānu izstrādi pati par sevi neliecina par situāciju valstī, jo svarīgi ir šos plānus ieviest. Un šī darba daļa tiek veikta ļoti nelielā apjomā.

Iebildums: *Natura 2000* monitorings ir tikai daļa no visas jaunās BD monitoringa programmas, kura turklāt ir uzsākta šī monitoringa metodikā plānotajā apjomā nevis tikai uzsākta tās ieviešana. Situācijas raksturošanai var norādīt, ka ir pārstrādāta valsts monitoringa programmas bioloģiskās daudzveidības daļa, vadoties no valsts starptautiskajām saistībām un tās Fona monitoringa sadaļā pirmoreiz paredzēts valstij reprezentatīvs (līdz tam bija tikai atsevišķu punktu vai labāko vietu) monitorings galvenajām organismu grupām. Šīs jaunās monitoringa programmas ieviešana ir uzsākta, bet pagaidām uzsākta ir tikai daļas plānoto pasākumu ieviešana.

Esošā redakcija: **4.2. PROBLĒMAS, KURU RISINĀŠANAI NEPIECIEŠAMS ĪSTENOT NOTEIKTU VALDĪBAS**

Iebildums: Nav pabeigts teikums

Papildinājums: Lūdzam iekļaut šajā nodaļā atsevišķu sadaļu par klimata pārmaiņu ietekmi uz bioloģisko daudzveidību Latvijā. Klimata pārmaiņu izraisītā bioloģiskās daudzveidības samazināšanās un pēdējās izraisītā ekosistēmu servisu daudzveidības un kvalitātes samazināšanās nākotnē būtiski pastiprinās pašas klimata pārmaiņas.

4.2.1. Zināšanu bāze par Latvijā sastopamām sugām un biotopiem

Esošā redakcija: Līdzšinējā informācija nereti ir balstīta uz ekspertu vērtējumiem un informācijas, kas iegūta no dažādiem projektiem. Esošā informācija ir fragmentāra gan laikā, gan telpā, līdz ar to nav precīzu sugu un biotopu izplatības karšu. Iegūtā informācija netiek uzkrāta vienotā datu bāzē. Līdzšinējie pētījumi neaptver visas Latvijā sastopamās īpaši aizsargājamās sugas un biotopus ne ĪADT, nedz arī ārpus tām.

Papildinājums: Īpaši aizsargājamajām sugām (izņemot dažas zīdītāju un putnu sugas, kas ir ES nozīmes aizsargājamās), nav izstrādāti to aizsardzības plāni vai rīcības programmas, kas palīdzētu sugas aizsardzībai un metodiski vienotai situācijas novērtēšanai konkrētās dzīvotnēs vai konkrētās teritorijās, izvairoties no subjektivitātes.

4.2.2. Saimnieciskās darbības intensificēšanās, ekonomisko aktivitāšu pārtraukšanas vai diversifikācijas ietekme uz sugu un biotopu aizsardzību

Esošā redakcija: Pieaugot atbalstam no ES fondiem, notiek lauksaimniecības un mežsaimniecības intensifikācija, kā rezultātā veidojas lielas vienlaidus platības ar dominējošām monokultūrām. Savukārt saimnieciski nerentablajās vietās lauksaimnieciskā darbība tiek pārtraukta vai tradicionālie saimniekošanas veidi tiek mainīti (piem., ilglaicīgie zālāji pret rapsi, ganišana pret pļaušanu). Tas apdraud pļavu biotopu ilgtermiņa pastāvēšanu, kā arī ar pļavām saistīto augu un dzīvnieku, t.sk. arī putnu, sugu izdzīvošanu. Putnu sugu monitorings kopš 2005. gada uzrāda Latvijas putnu indeksa samazināšanos.

Iebildums: Aicinām izmantot konkrētus ar ekosistēmām saistītus indeksus, šajā gadījumā lauku putnu indeksu (bet perspektīvā arī mežu u.c. ekosistēmu putnu, abinieku, tauriņu, spāru, u.c. indeksus), kas liecina par konkrētas ekosistēmas ekoloģiskās veselības stāvokli, nevis vispārīgu situāciju (jo visu sugu indeksa pieaugumu vai relatīvu stabilitāti var radīt arī invazīvo sugu un ģenerālistu sugu populāciju pieaugums vai atšķirīgu tendenču dažādās ekosistēmās savstarpēja kompensēšanās). Šī informācija par putnu indeksiem pieejama Latvijas Ornitoloģijas biedrībā.

Esošā redakcija: Tai pat laikā, trūkstot informācijai par sugu un biotopu ekoloģiskajām prasībām, nereti tiek piemērots piesardzības princips, kas rezultējas daudzu saimniecisko darbību ierobežošanā vai pat pilnīgā aizliegumā.

Iebildums: Iebilstam pret šī teikuma iekļaušanu, jo pašreizējā redakcijā VIDM iebilst pret piesardzības principu. Šāda domāšana ir absurda un neilgtspējīga. Problēma jau nav piesardzības principā kā tādā, bet gan faktā, ka valstī nav pieejama pietiekama informācija par sugu/biotopu izvietojumu un aizsardzības statusu, līdz ar to atbildīgām institūcijām grūti izlemt par sekām ko kāda darbība var radīt dabai. Un šajā gadījumā institūcijām IR JĀPIELIETO piesardzības princips, bet tas ļoti bieži netiek pielietots.

4.2.3. Īpaši aizsargājamo dabas teritorija apsaimniekošana un apsaimniekošanas iespējas

Esošā redakcija: Daudzas sugas ir atkarīgas no apsaimniekošanas. Attiecas galvenokārt uz biotopiem, kas veidojušies cilvēka saimnieciskās darbības rezultātā un ir no tās atkarīgi (piem., pļavas).

Labotā redakcija: Daudzu sugu un biotopu pastāvēšana ir atkarīga no regulāras apsaimniekošanas, tas attiecas galvenokārt uz biotopiem, kas veidojušies cilvēka saimnieciskās darbības rezultātā un ir no tās atkarīgi (piem., pļavas).

Esošā redakcija: Bieži ir arī atšķirīga izpratne par vērtību kā tādu.

Priekšlikums: Dzēst teikumu, tam nav informatīvas jēgas.

Esošā redakcija: Pie nepietiekošas apsaimniekošanas jāpieskaita arī dabas tūrisma infrastruktūras trūkums ĪADT.

Labotā versija: Pie nepietiekošas apsaimniekošanas jāpieskaita arī dabas tūrisma infrastruktūras trūkums ĪADT, kā arī nekoordinēta tūrisma infrastruktūras izveide.

Esošā redakcija: Tāpēc tūristu plūsmas novirzīšanai no jūtīgām teritorijām uz īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ĪADT) daļām ar lielāku vides ietilpību papildu nepieciešamas takas un laipas, skatu torņi un iekārtotas skatu vietas, norādes un informācijas zīmes, informācijas centri, kā arī vienkārši iekārtoti stāvlaukumi u.c. infrastruktūra, kas mazinātu tūristu negatīvo ietekmi uz ĪADT, tai skaitā, neradītu jaunas vides problēmas, piemēram, atkritumu jomā.

Papildināt ar tekstu: Tomēr jāuzsver, ka tūrisma infrastruktūras veidošana ĪADT jāveic plānveidīgi un tā nav pieļaujama vietās, kur tūrisms var negatīvi ietekmēt teritorijas izveides mērķus. Tāpēc teritorijām, kurās ir liela vai potenciāli liela apmeklētāju ietekme uz dabas vērtībām, tiek izstrādāti tūrisma attīstības plāni. Līdz šim šāds plāns ir izstrādāts Engures ezera dabas parkam, procesā plāni Abavas ielejai un Rāznes nacionālajam parkam. Nākotnē vēlams nodrošināt šo plānu integrāciju teritoriju dabas aizsardzības plānos.

Papildināt nodaļas beigās ar tekstu: Lauku attīstībai pieejamais finansējums ir potenciāls līdzekļu avots gan lauksaimniecības zemēs esošo biotopu atjaunošanai, gan uzturēšanai. Tomēr nepieciešams aktīvi veicināt Zemkopības ministrijas un ar to saistīto institūciju izpratni par dabas daudzveidības kā ilgstspējīgas attīstības pamata nodrošināšanas nepieciešamību lauku ainavā.

4.2.5. Ģenētiskās daudzveidības saglabāšana

Esošā redakcija: Vietējo savvaļas sugu un biotopu ilgtermiņa pastāvēšanu apdraud invazīvās sugas. Kā pazīstamākā jāmin Sosnovska latvānis, kurai arī vienīgai ir izstrādāta apkaršanas stratēģija. Pie invazīvām sugām pieskaita tās ievestās augu un dzīvnieku sugas, kuras pielāgojušās Latvijas apstākļiem un „izspiež” vietējās sugas (Amerikas ūdele, signālvēzis, krokainā roze).

Iebildums: Invazīvās sugas lūdzam aprakstīt atsevišķā nodaļā, jo tēmai ar ģenētisko daudzveidību ir tikai pastarpināts sakars. Šajā nodaļā būtu jāuzsver, ka ir jāatšķir invazīvās svešzemju sugas no Eiropas dabiskajām sugām, kuras ienāk Latvijā klimata pārmaiņu rezultātā paplašinot savus areālus uz ziemeļiem. Pēdējām, īpaši Eiropā aizsargājamajām sugām jānodrošina aizsardzība arī Latvijā, jo sugu aizsardzība jāveic sugu areāla mērogā un vairumā gadījumu šīm sugām izplatības dienvidu robeža arī pārvietojas ziemeļu virzienā, tādejādi Latvija pamazām kļūst par šo areāla nozīmīgu daļu.

Esošā redakcija: Līdz šim nav izstrādāti ainavu plāni, kas būtu par pamatu ĪADT ainavu aizsardzībai. Vērienīgu soli ainavu aizsardzībā ir spēris Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts, kuram ir izstrādāts Ainavu ekoloģiskais plāns, šādu plānu plāno

izstrādāt arī Rāznas nacionālajam parkam. Ir svarīgi šo un citu plānu nepieciešamību un skaidrojumu ietvert tiesiskajā regulējumā.

Iebildums: Vēlamies uzsvērt, ka ainavu plāni nav prioritāri vajadzīgi ĪADT, jo tajās jāsauglabā tās sugas un biotopi, kam ĪADT nodibinātas nevis jāveido ainavas. Turklāt, vairums no esošajām ĪADT nav pietiekami lielas lai tajās runātu par ainavu plānošanu, nepiesaistot apkārtējās teritorijas. ĪADT var kalpot kā centri ainavu plāniem, kas tiek izstrādāti plašākiem apvidiem ārpus ĪADT un tie būtu jāņem vērā pašvaldību teritoriju plānos. Kas attiecas uz ZBR pieredzi, tā nav klasiska ĪADT, tādēļ tās modelis kalpo kā paraugs nevis citām ĪADT, bet gan „neaizsargātajai” Latvijas teritorijai.

4.2.8. Dabas aizsardzība sabiedrības skatījumā

Esošā redakcija: Nereti zemes īpašnieki būtu ar mieru uzņemties brīvprātīgas saistības atsevišķu sugu vai biotopu aizsardzībā, tomēr tie nevēlas savas zemes juridisku iekļaušanu aizsargājamā teritorijā, jo tas uzliek arī tādus ierobežojumus, kuriem zemes īpašnieki nav gatavi.

Priekšlikums: Teikumu svītrot.

Esošā redakcija: Sabiedrības informēšanas aktivitātes notiek kampaņveidīgi un nekoordinēti. Nav izstrādāta valstiska Dabas aizsardzības komunikāciju stratēģija. Jāatzīmē, ka šādas stratēģijas nav arī lielākajām dabas aizsardzībā iesaistītajām NVO.

Labojums: Latvijas Dabas fondam šāda stratēģija ir. Lūdzam precizēt vai Pasaules Dabas fondam un Latvijas Ornitoloģijas biedrībai tiešām šādu stratēģiju nav.

Esošā redakcija: Valstī nav izveidots vienots vides ekspertu reģistrs un nav veikta to sertifikācija, līdz ar to nereti ir gadījumi, kad ietekmes izvērtējumu uz sugām un biotopiem veic cilvēki, kuru kvalifikācija šim darbam neatbilst. Tādēļ nav iespējams nodrošināt kvalitatīvu ietekmes analīzi.

Labojums: Lūdzam svītrot vārdu „nereti”

Esošā redakcija: Pēdējo gadu laikā nav palielinājies aktīvo lauka biologu skaits. Nav nosegtas arī visas dzīvo organismu grupas. Līdz ar to veidojas situācijas, kad dabas aizsardzības normatīvajos aktos dominē atsevišķu organismu grupu ekoloģiskās prasības (piem., putni).

Labotā redakcija: Pēdējo gadu laikā nav palielinājies aktīvo lauka biologu skaits. Nav nosegtas arī visas dzīvo organismu grupas. Līdz ar to veidojas situācijas, kad dabas aizsardzības normatīvajos aktos dominē to organismu grupu ekoloģiskās prasības (piem., putni), par kuriem ir pieejamas zināšanas un ekspertīze.

4.3. POLITIKAS MĒRĶI

Iebildums: Neviens no politikas mērķiem neparedz sugu un biotopu aizsardzības nodrošināšanu, lūdzam papildināt ar „Nodrošināt Latvijai raksturīgo sugu un biotopu aizsardzību in situ”.

Esošā redakcija: 4.3.2. Veicināt sugu aizsardzību *ex situ*.

Labotā redakcija: ”4.3.2. Veicināt globāli kritiski apdraudēto sugu aizsardzību *ex situ*”.

Piezīme. Tikai globāli kritiski apdraudēto sugu aizsardzība jānodrošina *ex situ*. Pārējām jānodrošina *in situ* aizsardzība to izplatības areālā.

Esošā redakcija: 4.3.4. Veicināt ainavas mozaīkas saglabāšanos.

Labotā redakcija: 4.3.4. Veicināt Latvijas novadiem raksturīgās ainavas mozaīkas saglabāšanos.

4.4. POLITIKAS REZULTĀTI, DARBĪBAS REZULTĀTI UN REZULTATĪVIE RĀDĪTĀJI TO SASNIEGŠANAI

Esošā redakcija: 4.4.1.1. Labvēlīgs aizsardzības statuss nodrošināts vismaz 60 % ES nozīmes biotopu un sugu.

Jautājums: Vai šis rezultāts nav pretrunā ar Latvijas apņemšanos iestāties ES?

Esošā redakcija: 4.4.1.3. Lauku putnu indekss palielinās.

Labotā redakcija: 4.4.1.3. Lauku putnu indekss palielinās vai saglabājas 2003. gada līmenī.

Esošā redakcija: 4.4.2.2. izstrādāto dabas aizsardzības plānu skaits.

Papildinājums: Papildināt ar rādītāju „ieviesto dabas aizsardzības plānu skaits (vai plānoto pasākumu proporcija, kuri ieviesti)”.

Esošā redakcija: 4.4.2.3. izstrādāto sugu aizsardzības plānu skaits

Papildinājums: Papildināt ar rādītāju „ieviesto sugu aizsardzības plānu skaits (vai plānoto pasākumu proporcija, kuri ieviesti)”.

Piezīme: Nav norādīti nekādi rezultatīvie rādītāji mērķos izceltajai *ex-situ* aizsardzībai, lūdzam papildināt.

4.5. RĪCĪBAS VIRZIENI POLITIKAS MĒRĶU UN REZULTĀTU SASNIEGŠANAI

Esošā redakcija: 4.5.1. *Natura 2000* tīkla pilnveidošana atbilstoši jaunākajai zinātniskajai informācijai par ES nozīmes sugu un biotopu izplatību valstī, kā arī EK norādīto nepilnību novēršanai (t.sk. jūras *Natura 2000* veidošana). *Natura 2000* monitoringa sistēmas ieviešana pilnā apmērā.

Labojums: Aizstāt pēdējo teikumu ar teikumu: „Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmas ieviešana pilnā apjomā un tās pilnveidošana atbilstoši labākajam pieejamajam zināšanu līmenim”.

Esošā redakcija: 4.5.2. Labvēlīgas aizsardzības mērķa noteikšana visām ES nozīmes sugām un biotopiem (skaitliskā izteiksmē).

Labotā redakcija: 4.5.2. Aizsardzības mērķa noteikšana visām ES nozīmes sugām un biotopiem (skaitliskā izteiksmē).

Esošā redakcija: 4.5.7. ĪADT apsaimniekošanas nodrošināšana (pašvaldību iesaistīšanās ĪADT apsaimniekošanā veicināšana, skaidri nodalot atbildības sfēras un

finansējuma avotus; valsts un privātās partnerības veidošana ĪADT infrastruktūras apsaimniekošanā teritorijās bez savas administrācijas.

Labotā redakcija: 4.5.7. ĪADT apsaimniekošanas nodrošināšana (pašvaldību iesaistīšanās ĪADT apsaimniekošanā veicināšana, skaidri nodalot atbildības sfēras un finansējuma avotus; valsts un privātās partnerības veidošana ĪADT infrastruktūras apsaimniekošanā teritorijās bez savas administrācijas, atbalsts ĪADT apsaimniekošanā iesaistītajām NVO).

Esošā redakcija: 4.5.8. Dabas resursu izmantošana saimnieciskajā aprītē (tūrisms, meži), lauksaimniecība (gan netradicionālā, gan intensifikācija), atjaunojamie energoresursi un enerģētikas attīstība, infrastruktūras attīstība.

Iebildums: Svītrot vārdus „gan intensifikācija”, jo nav saprotams kāpēc šāda darbība ir vides politikas rīcības virziens.

Esošā redakcija: 4.5.10. Ainavu saglabāšanas koncepcijas ĪADT izstrādāšana.

Labotā redakcija: 4.5.10. Ainavu saglabāšanas koncepcijas Latvijā izstrādāšana.